

Nieuwsbrief

NUMMER 20 – MEI 2010

Op komst

Servaisconcert 5 juni 2010

Didier Poskin is cellodocent aan het Brusselse Conservatorium. Zijn carrière als solist en kamermusicus voerde hem door heel Europa, de Verenigde Staten, Canada, Mexico, Brazilië, Japan en Zuid-Korea. Hij heeft een twintigtal cd-opnamen gemaakt. Het Ensemble Rosamunde bestaat uit solisten uit het Orchestre Royal de Chambre de Wallonie en treedt al vele jaren op.

Zopas verscheen hun cd 'Souvenirs. François Servais', volledig gewijd aan Servais (zie vorige nieuwsbrief). In Halle brengen de musici drie werken van Servais: *Souvenir de la Suisse*, *Fantaisie et Variations sur Le Désir* en *La Romanesca*. Ook Schubert en Boccherini staan op het programma.

Foto: Luc De Decker

Praktisch:

Zaterdag 5 juni 2010

Raadzaal nieuw stadhuis Halle – 20 uur

Kaarten te koop bij cc 't Vondel, Possozplein 40, Halle, 02 365 94 05 of online: www.vondel.be.

Leden van de vzw Servais kunnen via de vzw Servais twee kaarten bekomen tegen abonnementsprijs.

Met alle vragen kunt u terecht bij de vzw Servais.

Terugblik

Recital 7 maart 2010

Op 7 maart gaven Romain Dhainaut en Pierre Brunello een felgesmaakt concert in de Servaiszaal in Halle. Romain won de derde prijs op het Internationaal Celloconcours Servais 2009. Hij vervolmaakt zich momenteel in het Conservatorium van Den Haag en vanaf volgend academiejaar in de Royal Academy of Music in Londen. Het eerste deel van het concert was gewijd aan de muziek van Robert Schumann. Het tweede deel omvatte drie virtuoze werken van Rossini, Servais

In dit nummer:

Op komst

> *Servaisconcert 5 juni 2010*

Terugblik

> *Recital 7 maart 2010*

> *ESTA-Congres in Brugge*

> *Vernissage tentoonstelling 100 jaar Servaisacademie*

> *100 jaar Servaisacademie gevierd met musical en accordeonconcert*

Snelnieuws

Concertagenda

Servais in Teignmouth,
de stad van Elias Parish Alvars

Leonie Jongbloed uit Herentals,
kleindochter van de cellist François Servais ?

en Alfredo Piatti. Beide musici zullen te horen zijn op het elfde Servaisconcert op 3 juni 2011, met een Liszt-Wagner-Servaisprogramma. Iets om naar uit te kijken !

ESTA-Congres in Brugge

De 'European String Teachers Association' (ESTA) organiseert jaarlijks een congres in één van de 26 lidstaten. In 2010 vond het plaats in Brugge. Ook dit keer waren er een 150-tal deelnemers uit vele Europese landen. ESTA Belgium-Flanders is erin geslaagd om een aantrekkelijk programma samen te stellen waarin iedereen zijn gading kon vinden. Twee activiteiten hielden rechtstreeks verband met Servais.

Op zaterdag 1 mei om 17 uur voerde het orkest van het Conservatorium van Brugge Servais' *Souvenir de Saint-Pétersbourg* (opus 15) uit met Ketevan Roinishvili als soliste

en Tonny Osaer als dirigent. De Stadsschouwburg was goed gevuld en aan het applaus te horen viel Ketevans spel in de smaak.

Op maandag 3 mei gaf Peter François een lezing over Servais' carrière als rondreizend cellovirtuoos, zijn rol in de ontwikkeling van de cellotechniek en zijn bijdrage aan het cellorepertoire. Een powerpointpresentatie en enkele geluidsfragmenten maakten de lezing visueel en auditief aantrekkelijk.

Servais kreeg ook uitgebreid aandacht in het fraai uitgegeven programmaboek van het congres.

Meer info over de Vlaamse afdeling van ESTA, een aanrader voor alle strijkersleerkrachten : www.estabelgiumflanders.be.

Vernissage tentoonstelling '100 jaar Servaisacademie'

In april opende het Zuidwestbrabants Museum Halle zijn deuren voor een nieuw seizoen. De tijdelijke tentoonstelling is dit jaar gewijd aan 100 jaar Servaisacademie. De expo toont een aantal boeiende aspecten van honderd jaar muziekschool in Halle, zoals de stichter Charles De Koster, de vioolklas en de celloklas. De vzw Servais werkte mee aan de uitwerking van de tentoonstelling.

Op de vernissage op 30 april was de oudste oud-leerlinge van de academie aanwezig : Juliette Lekime, geboren in 1910. Haar diploma van voordracht uit 1932 is een pronkstuk van de tentoonstelling. Op 30 april was er ook een historische opname te beluisteren : het eerste celloconcerto van Servais, in 1957 gespeeld door Maurice Deneulin, de leraar cello van de

academie. Tijdens de receptie zorgde Geert Van den Broeck, de leraar accordeon in Halle, voor een streepje muziek.

Het Museum is te bezoeken van april tot oktober op zondag van 14 tot 17 uur. In juli en augustus ook open op zaterdag van 14 tot 17 uur en zondag van 10 tot 12 uur.

100 jaar Servaisacademie gevierd met musical en accordeonconcert

Een hoogtepunt van de festiviteiten rond 100 jaar Servaisacademie was ongetwijfeld de opvoering van de musical 'De Kleine Zeemeermin' in cc 't Vondel op 20 en 21 maart. Lerares toneel Ingrid Vreke nam de regie voor haar rekening. De drie studierichtingen van de academie – muziek, woord en dans – kwamen elk uitgebreid aan bod. Er verschenen maar liefst 56 muzikanten, 76 zangers, 13 acteurs en 88 dansers op het podium. Behalve deze 233 (!) uitvoerders van de jubilerende academie was er achter de schermen nog een massa volk in de weer. 120 leerlingen en leerkrachten van Kunstacademie De Meiboom hadden zich immers ingespannen voor de fantasierijke kostuums, het decor, de rekwisieten en de fotoreportage. CC 't Vondel nam de ingewikkelde belichting voor zijn rekening. Een speciale vermelding verdient ook de muziek : Johan Evenepoel componeerde de ouverture en het slot en zorgde voor de arrangementen. Meer dan elfhonderd mensen zijn van het spektakel komen genieten.

Enkele weken later, op 25 april 2010, was er opnieuw een bijzonder concert rond 100 jaar Servaisacademie : een optreden in cc 't Vondel van vader en zoon Dmitriev, accordeonvirtuozen uit Rusland. Het concert begon met een optreden van een veertigtal jonge accordeonisten, onder leiding van hun leraar Geert Van den Broeck. Dankzij de Vriendenkring van de Academie gingen de twee Russen en Geert naar huis met een 'Servaispakket', bestaande uit twee flesjes Servaisbier en bijhorend glas, een cd, dvd en catalogus.

Snelnieuws

» In het nummer van februari 2010 van **Le Violoncelle**, het tijdschrift van de Association Française du Violoncelle, staat een reportage over Servais en Halle. Het standbeeld van Servais prijkt op de voorpagina.

www.levioloncelle.com

- » Cellist **Didier Poskin** heeft sinds kort een eigen website : www.didierposkin.com. Zeker een bezoekje waard.
- » Middenin de periode dat Europa geteisterd werd door de gevolgen van de uitbarsting van een **Ijslandse** vulkaan, kregen we een e-mail van violist Ari Vilhjálmsson uit Reykjavík : hij zou op 21 april met cellist Sigurgeir Agnarsson Servais' *Variations brillantes sur God Save the King* spelen...
- » In het aprilnummer van Gentleman, een luxueus tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven in Brussel, verscheen een artikel over **Misia Sert**. Daarin situeert Eliane Van den Ende de kleindochter van Servais en vraagt ze zich af wat Misia anno 2010 zou uitspreken.

- » Op 26 maart 2010 voerden Sarah Dupriez en Vincent Hepp Servais' *Grand duo de concert sur deux airs nationaux anglais* uit in **Brugge**, op een wel erg bijzondere locatie: in de kapel van het 'Dukes' Palace' in het Kempinski Hotel – een van de drie vijfsterrenhotels van Vlaanderen. Het gebouw heeft nog toebehoord aan de Hertogen van Bourgondië.
- » De oproep naar materiaal in verband met de Servaisacademie bracht al interessante dingen aan het licht. Zo ook een **oude bandopname** die volgens het opschrift muziek van Servais zou bevatten, gespeeld door Maurice Deneulin, die van 1949 tot 1978 celloles gaf in Halle. Dankzij Fred Nerinckx, Jan Ophalvens en Renaat Uyttersprot werd de bandopname gedigitaliseerd. Die blijkt twee maal het *Concerto en si mineur*, opus 5 van François Servais te bevatten, een eerste keer met piano-begeleiding en een tweede keer met orkest. Verder onderzoek bracht aan het licht dat de orkestversie opgenomen werd in zaal Concordia in Halle op 29 oktober 1957 tijdens het huldeconcert voor Servais van de Cercle Servais, met Maurice Deneulin als solist en Leopold Sluys – die later directeur werd van de Servaisacademie – als dirigent. De pianoversie werd opgenomen tijdens een uitvoering in de feestzaal van de Broeders in het huidige Heilig Hart & College in Halle, met Maurice Deneulin als cellist en Leopold Sluys aan de piano. De opname is niet ongehoord tot ons gekomen, maar vormt desondanks een interessant tijdsdocument.

Maurice Deneulin (Privé-archief)

Concertagenda

Vzw Servais

5 juni 2010 - Servaisconcert

Didier Poskin (cello) & Ensemble Rosamunde (Jean-François Chamberlan, 1ste viool; Pascal Crismer, 2e viool; Anne Pinggen, altviool; Bernard Delire, cello; Alain Denis, contrabas)

Werk van Servais: Souvenir de la Suisse, opus 10;

Fantaisie sur Le Désir, opus 4; La Romanesca

Halle, Raadzaal Nieuw Stadhuis, 20 uur

Organisatie: vzw Servais en cc 't Vondel

www.servais-vzw.org

26 november 2010 - Tiende Servaisconcert

Seeli Toivio (cello), Linda Hedlund (viool) & Lily-Marlene Puusepp (harp)

Werk van Servais: nog te bepalen

Halle, Raadzaal Nieuw Stadhuis, 20 uur

Organisatie: vzw Servais en cc 't Vondel

www.servais-vzw.org

Andere organisatoren

1 juli 2010

Sarah Dupriez (cello) & Vincent Hepp (viool)

Werk van Servais & Vieuxtemps: Grand duo sur Les Huguenots

Antwerpen, Sint-Laurentiuskerk, 12 uur

www.sarahdupriez.com

22 oktober 2010

Didier Poskin (cello) & Ensemble Orchestral de Bruxelles olv Jacques Vanherentals

Werk van Servais: Concerto en si mineur, opus 5

Brussel, Koninklijk Conservatorium, 20 uur

www.ensembleorchestraldebruxelles.be

6-8 december 2010

Sol Gabetta (cello) & Lauma Skride (piano)

Werk van Servais: Fantaisie sur deux Airs Russes, opus 13

- 6 december: Tübingen, Eberhard Karls Universität

- 7 december: Grünwald, August Everding Saal, 20 uur (Grünwalder Konzerte, www.gemeinde-gruenwald.de)

- 8 december: Ansbach, Theater Ansbach – Kultur am Schloss

www.solgabetta.de

9-10 december 2010

Sol Gabetta (cello) & Bertrand Chamayou (piano)

Werk van Servais: Fantaisie sur deux Airs Russes, opus 13

- 9 december 2010: Graz, Musikverein

- 10 december: Kempen

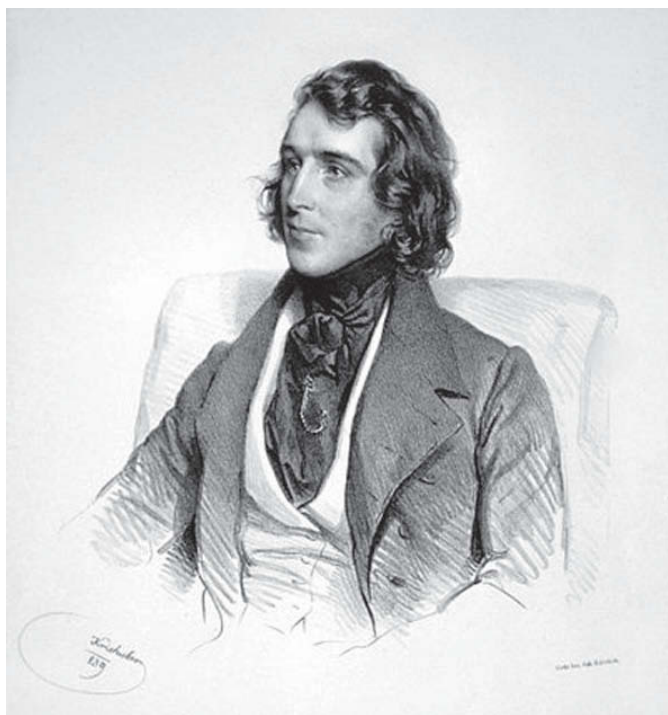
www.solgabetta.de

Treedt u zelf op met een werk van Servais of hebt u weet van een uitvoering? Laat het ons weten!

Meest recente info: www.servais-vzw.org

Servais in Teignmouth, de stad van Elias Parish Alvars Verslag van het Elias Parish Alvars International Harp Festival 2010

Een treinrit van vier uur van Londen verwijderd ligt Teignmouth, een kuststadje in het Zuid-Westen van Engeland in de streek van Devon. Vanaf de veertiende eeuw was het een belangrijk havenstadje. De dichter Keats heeft er even gewoond – het huis waar hij in 1818 verbleef is nog steeds te bezichtigen – en de vier leden van de populaire rockgroep Muse hebben er hun jeugd doorgebracht. Maar Teignmouth is bovenal bekend als de geboortestad van Elias Parish Alvars, de ‘Paganini van de harp’.

Elias Parish Alvars, lithografie door Josef Kriehüber, 1839

Parish Alvars werd in 1808 in Teignmouth geboren. In 1820 trok hij naar Londen om les te volgen van harpist Nicolas-Charles Bochsa. Acht jaar later reisde hij naar Firenze, waar hij een jaar verbleef. Vanaf 1830 was Parish Alvars voortdurend op reis; hij trad op in Duitsland, Denemarken, Zweden, Rusland, Turkije, Hongarije, Zwitserland, Frankrijk, ... Van 1836 tot 1842 woonde hij in Wenen. Nadien reisde hij opnieuw Europa rond. De revolutie van 1848 bracht hem in financiële problemen en zorgde er onrechtstreeks voor dat zijn gezondheid achteruit ging, zodat hij uiteindelijk stierf in Wenen op 25 januari 1849. Ook vandaag de dag nog staat Parish Alvars bekend om zijn virtuoze harpmuziek – hij blijft op die manier een klinkende naam in de harpwereld.

In 2008 vond in Teignmouth een Elias Parish Alvars International Harp Festival plaats, naar aanleiding van diens tweehonderdste geboortedag. Drijvende krachten achter het project waren Florence Sitruk, harpprofessor in Genève en Berlijn, en Christoph Bunzendahl, een Duitse cellist die momenteel in België verblijft. In 2009 volgde al een tweede editie van het Festival en in 2010 een derde.

Elias Parish Alvars Festival
Celebration of the Virtuoso Composers
22nd to 24th of April 2010
Teignmouth - Devon

Concerts

Thursday 22nd of April, 8:00 pm, St James Church
Florence Sitruk, Harp
Olga Polonsky, Violin
Agne Keblyte, Harp
Jaap Kruithof, Cello
Christoph Bunzendahl, Cello
Works by Paganini, Parish Alvars, Popper

Friday 23rd of April, 1:00 pm, Bitton House
'François Servais (1807-1866): A Touring Cellist in the Golden Age of Virtuosity'
Lecture by **Peter François**,
President of the Servais Society

Friday 23rd of April, 8:00 pm, St James Church
Jana Boušková, Harp

Saturday 24th of April, 10:30 am, Methodist Church
Student recital

Daily masterclasses at the Bay Hotel (Teignmouth)
Attendance is free of charge

Tickets can be purchased on site before concerts
Further details: www.eliasparishalvars-festival.com

Die derde editie – van donderdag 22 tot zaterdag 24 april 2010 – stond in het teken van de virtuozen en kreeg als titel mee “Celebration of the Virtuoso Composers”. Dat bleek al zeer duidelijk uit het programma van het concert op donderdagavond. Harpistes Florence Sitruk en Agne Keblyte, violiste Olga Polonsky en cellisten Jaap Kruithof en Christoph Bunzendahl brachten werk van Nicolas-Charles Bochsa, Louis Duport, Frédéric Chopin, Félix Dieudonné Godefroid, Nicolo Paganini en David Popper, stuk voor stuk pareltjes uit het romantische virtuoze repertoire.

Gedenkplaat aan Parish Alvars' geboortehuis

Teignmouth, gezien vanuit de hoogte

Op vrijdagmiddag verzamelden de musici en de andere muzikliefhebbers in Bitton House, een statig gebouw uit ca. 1800 waar Parish Alvars hoogstwaarschijnlijk nog heeft opgetreden.

Het doet momenteel dienst als gemeentehuis. In dit historische kader gaf musicoloog en historicus Peter François, voorzitter van de vzw Servais uit België, een lezing over de Belgische cellist François Servais (1807-1866). De biografie van Servais en Parish Alvars vertoont vele gelijkenissen: beiden hebben zich ingespannen voor de ontwikkeling van de speeltechniek van hun instrument, ze hebben veel gecomponeerd voor hun instrument en dezelfde steden bezocht om op te treden. Een uiteenzetting over de reizen en verwezenlijkingen van de ‘Paganini van de cello’ zoals Servais genoemd werd, leert dus meteen veel over de ‘Paganini van de harp’.

Diezelfde avond was het de beurt aan de eregaste van het Festival, Jana Boušková uit Praag. Ze doceert in de conservatoria van Praag en Brussel en treedt over de hele wereld op. “Als er iemand dicht in de buurt komt van Parish Alvars, dan is het Jana Bouskova wel”, liet Christoph Bunzendahl zich ontvallen. Mrs. Bouskova maakte indruk op het publiek met haar uitvoering van een ‘solo voor harp’ van Carl Philipp Emanuel Bach en twee sonates van de Tsjechische componisten Franz Anton Rössler-Rosetti en Jan Ladislav Dusík. Het hoogtepunt was vanzelfsprekend haar interpretatie van twee werken van Elias Parish Alvars (*La Mandoline*

en *Introduction, Cadenza and Rondo*) en *Carnaval de Venise* van de Belg Felix Godefroid.

De raadzaal van Bitton House, locatie van de lezing

Zowel op donderdag als op vrijdag gaven Florence Sitruk en Jana Boušková masterclasses aan drie jonge harpisten: Caolan Walpot uit Buckfastleigh, Svenja Grummt uit Leipzig en Agne Keblyte uit Genève. Dat de toekomst van de harp verzekerd is, toonden zij zaterdagmorgen tijdens het Students Recital in de Methodists Church.

Er wordt al volop nagedacht over een volgende editie en de samenwerking tussen de organisatoren van het Parish Alvars Festival in Teignmouth en de vzw Servais in Halle kan nog leiden tot mooie projecten.

Peter François

www.eliasparishalvars-festival.com

De drie studenten : Svenja, Agne en Caolan

Florence Sitruk en Peter François

Jana Boušková

Leonie Jongbloed uit Herentals : kleindochter van de cellist François Servais ? Een fascinerende familiegeschiedenis

door Peter François¹

29 mei 2008. Ik krijg een e-mail van celliste Mayke Rademakers uit Nederland. Haar ongehuwde betovergrootmoeder had in 1883 een kind op de wereld gebracht van wie de vader niet bekend mocht worden. Het zou gaan om een zekere meneer Servais die uit een welstellend Franssprekend gezin kwam in de buurt van Brussel en erg muzikaal was. En of er een verband zou kunnen bestaan met de Halse muzikantenfamilie Servais ?

Mijn interesse was gewekt en er volgde een intense e-mail-correspondentie. Omdat Mayke de informatie van haar moeder had, kwamen beide dames op 3 juli 2008 naar Halle.

Maykes moeder, Joske Stassen, heeft een druk leven achter de rug als muzikante, organisatrice van huisconcerten, dichteres, zangpedagoge en moeder van vier kinderen. Ze verdiept zich van jongsaf in de familiegeschiedenis. Zo viel ze veertig jaar geleden in het stadsarchief van Herentals ook op de geboorteakte van haar grootmoeder langs moeders kant, Leonie Elisa Jongbloed. Merkwaardig genoeg was de naam in het rood aangebracht en heette ze Leonie Elisa Vertenen. Joske ging te rade bij haar grootmoeder, met wie ze een hechte band had.

Joske : "Mijn grootmoeder vertelde dat ze haar biologische vader nooit gekend had en dat ze liefdevol was opgevoed door haar moeder, Delphine Vertenen, en stiefvader Henri Jongbloed. Over haar echte vader vertelde ze in dat eerste gesprek dat hij de achternaam 'Servais' droeg, Frans sprak, uit een zeer vooraanstaand milieu kwam, woonde in de omgeving van Brussel en een mooie stem had. Ik maakte uit het verhaal van mijn oma op dat de relatie met de heer Servais serieus was. Ik had de indruk dat hij iets ouder was dan mijn grootmoeder. Het was een zeer gepassioneerde liefde, waar geen plaats was voor ratio. Toen het uitkwam dat mijn overgrootmoeder in verwachting was werd dat meteen in de doofpot gestopt. Een zwangerschap bij een ongehuwd meisje was taboe en werd stil gehouden. De heer Servais wilde de moeder een aanzoek doen omdat hij veel van haar hield, maar haar ouders waren er principieel tegen dat ze met die "verleider" zou trouwen."²

En dus werd het kind, dat op 25 mei 1883 in Herentals werd geboren, ingeschreven onder de achternaam van haar moeder, als Leonie Elisa Vertenen. Het was de vroedvrouw die de aangifte deed bij de Burgerlijke stand. In oktober 1887 trouwde Delphine met Henri Jongbloed en werd het kind geregulariseerd als Leonie Elisa Jongbloed.³

Delphine Vertenen was geboren in Herentals op 15 mei 1862. Haar ouders Fredericus Vertenen en Anna Maria Elisabeth Driessens waren lakenwever en huisvrouw⁴, maar zouden ook een herberg opengehouden hebben.⁵ Bij de geboorte was Delphine net eenentwintig jaar. We mogen aannemen dat het leeftijdsverschil met de biologische vader van haar kind niet overdreven groot was. En beantwoordend aan bovenvermelde kenmerken.

Franz en Joseph Servais

De stamvader van de Halse familie Servais, François Servais (1807-1866), was een vermaard cellist en componist, die zijn hele carrière lang met groot succes heeft opgetreden in heel Europa, tot in Rusland, Turkije en Scandinavië.⁶ In Sint-Petersburg had hij Sophie Feygin leren kennen, met wie hij in 1842 trouwde. Het paar keer zes kinderen, van wie twee zonen : Franz en Joseph.

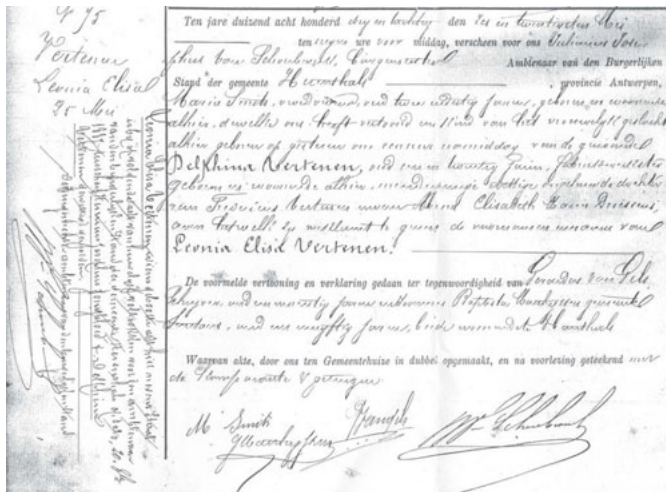
De oudste zoon, Franz Servais, werd in Sint-Petersburg geboren op 19 maart 1846 en stierf in Asnières op 13 januari 1901. Hij was een getalenteerd pianist en componist en was onder meer sterk bevriend met Franz Liszt. Zijn broer Joseph Servais was bijna vijf jaar jonger : hij werd in Halle geboren op 28 november 1850 en overleed er op 28 augustus 1885. Hij was cellist en componist en ondernam al vanaf zijn vijftiende grote concertreizen.

Hoewel vader Servais erg arm geboren was, hebben hij en nadien zijn zonen zich een status weten te verwerven, zodat ze tot de vooraanstaande families van Halle behoorden. Hoewel ze ook het plaatselijke Halse (Vlaamse) dialect spraken, was de voertaal Frans. Halle, op amper vijftien kilometer van Brussel, was de uitvalsbasis van de familie tot in 1886.

Franz en Joseph Servais in Budapest, 1871 (Privé-archief)

Zowel Franz als Joseph Servais passen in het plaatje. Volgens de overlevering zou de Servais waar het om gaat een zeer mooie stem gehad hebben. Franz was enige tijd zanger en repetitor in het koor Roland de Lattre in Halle en heeft ook enkele composities voor zang geschreven. Over de zangkwaliteiten van Joseph is niets geweten, al was hij in elk geval zeer muzikaal en een natuurtalent op de cello. Het leeftijdsverschil met Delphine bedraagt respectievelijk zestien jaar en vier maanden en elf jaar en zes maanden, wat de kans voor Joseph iets groter maakt.

Geboorteakte Leonie Vertenen, 1883, met in de marge de regularisatie (Stadsarchief Herentals)

Aangezien Leonie Elisa op 25 mei 1883 ter wereld is gekomen, moeten haar moeder en vader elkaar rond 25 augustus 1882 'ontmoet' hebben, met een marge van enkele weken vroeger of eerder. En ze kenden elkaar hoogstwaarschijnlijk ook al wat langer. Van Franz Servais weten we met zekerheid dat hij zich in de zomer van 1882, zeker van juli tot begin oktober, in Latresne bij Bordeaux in Frankrijk bevond. In een huisje op een kloosterdomein werkte hij er intensief aan zijn opera *L'Apollonide*.⁷ Joseph Servais daarentegen was zeer waarschijnlijk in eigen land. Rond 1880 was hij gestopt met grote reizen en beperkte hij zich vooral tot eigen land, met een occasionele uitstap naar Nederland. Hij was ook standvastiger dan Franz, omdat hij vanaf 1872 tot zijn overlijden leraar cello was in het Conservatorium van Brussel, waardoor hij een groot deel van het jaar in de buurt moest zijn.⁸ Joseph blijkt dus de meest plausibele 'kandidaat' te zijn.

Een 'deftige dame'

Leonie wist aan haar kleindochter nog een hoogst interessant gegeven te vertellen. Joske: "Toen ze jong was, kwam er af en toe een zeer deftige dame naar Herentals, die achter een raam verscholen bleef om naar "het kind" te kijken. Die dame gaf haar iedere keer een reep chocolade en verdween dan weer. Leonie moest die vluchtige ontmoetingen verzwijgen; ze vonden plaats in een herenhuis in de buurt. Bij een van de ontmoetingen was Leonie acht jaar; ze herinnerde zich dat ze op die leeftijd altijd huppelend stapte. De dame was de moeder van de mijnheer Servais en dus haar grootmoeder".⁹ De dochter van Leonies halfzus, Julienne Andries, bevestigt dat er regelmatig "een dame" Leonie in het geheim kwam opzoeken. Dat verhaal werd door verschillende mensen bevestigd.¹⁰ Joske: "Mijn oma vond dat iets van een sprookje

hebben. Vele jaren later, toen ze als jonge weduwe (36 jaar) met drie kinderen achterbleef, kreeg ze hulp uit onverwachte hoek en kwam ze heel goed terecht. Op een dag vertelde ze mij: "Ik heb altijd gedacht, dat die deftige dame daarmee te maken had". Op mijn vraag waarom die meneer Servais later nooit meer iets van zich liet horen, moest ze het antwoord schuldig blijven. Nu weten we dat Joseph Servais stierf toen ze twee jaar oud was."

Terug naar de Halse familie Servais. Toen François Servais in 1866 stierf, liet hij een jonge weduwe na; Sophie Feygin, die dertien jaar jonger was dan haar echtgenoot. Zij was op 13 januari 1820 geboren in Sint-Petersburg en ze was de dochter van een rentmeester van de Russische tsaar. Ze was aristocratisch opgevoed en die levensstijl zette ze verder in de 'Villa Servais', het kasteeltje dat het gezin Servais in 1847 in Halle liet bouwen. Sophie wist goed haar mannetje te staan: ze runde een huishouden met zes kinderen en een tiental personeelsleden en nam ook een deel van het management van de concerten van haar echtgenoot op zich. Ze was erg begaan met haar kinderen en kleinkinderen en ze heeft heel wat naaste familieleden weten sterven: haar man in 1866, drie van haar kinderen in 1863, 1872 en 1885 en drie kleinkinderen rond 1867, in 1890 en rond 1891.¹¹

Sophie Servais-Feygin overleed in Elsene op 14 april 1893. Het is dus zeker niet onmogelijk dat Sophie af en toe naar Herentals afzakte om haar kleindochter te zien: ze was ondernemend, 'deftig', begaan met haar familie en ze heeft geleefd tot kort vóór Leonies tiende verjaardag. Haar actie kan ingegeven zijn ter nagedachtenis van haar zoon Joseph, die al gestorven was toen Leonie twee was.

Sophie Feygin, moeder van Joseph Servais (Privé-verz.)

Leonies opvoeding

Zoals gezegd trouwde Delphine in 1887 met Henri Jongbloed, een fabriekswerker, net als zij geboren in Herentals in 1862. Ze kregen samen een dochter, Justine. Leonie en Justine waren erg verschillend. Joske: "Het verhaal ging dat Leonie een dame van stand was, in die zin dat ze absoluut geen enkele pretenties had, maar toch iets nobels uitstraalde. Ze was een eenvoudige, zeer hartelijke en minzame maar zeer waardige vrouw. Ze is de vertrouweling geweest van een barones en ze heeft ook een tijd het huishouden van een zeer rijk industrieel gerund, uit de familie Van Schoubroeck, rijke lui die 's zondags met een 'caleche' naar de kerk kwamen, zeer uitzonderlijk in die tijd. Die functies zijn niet te verklaren vanuit haar eigen milieu. Justine daarentegen was een arbeidersvrouw."¹²

Muzikale nakomelingen

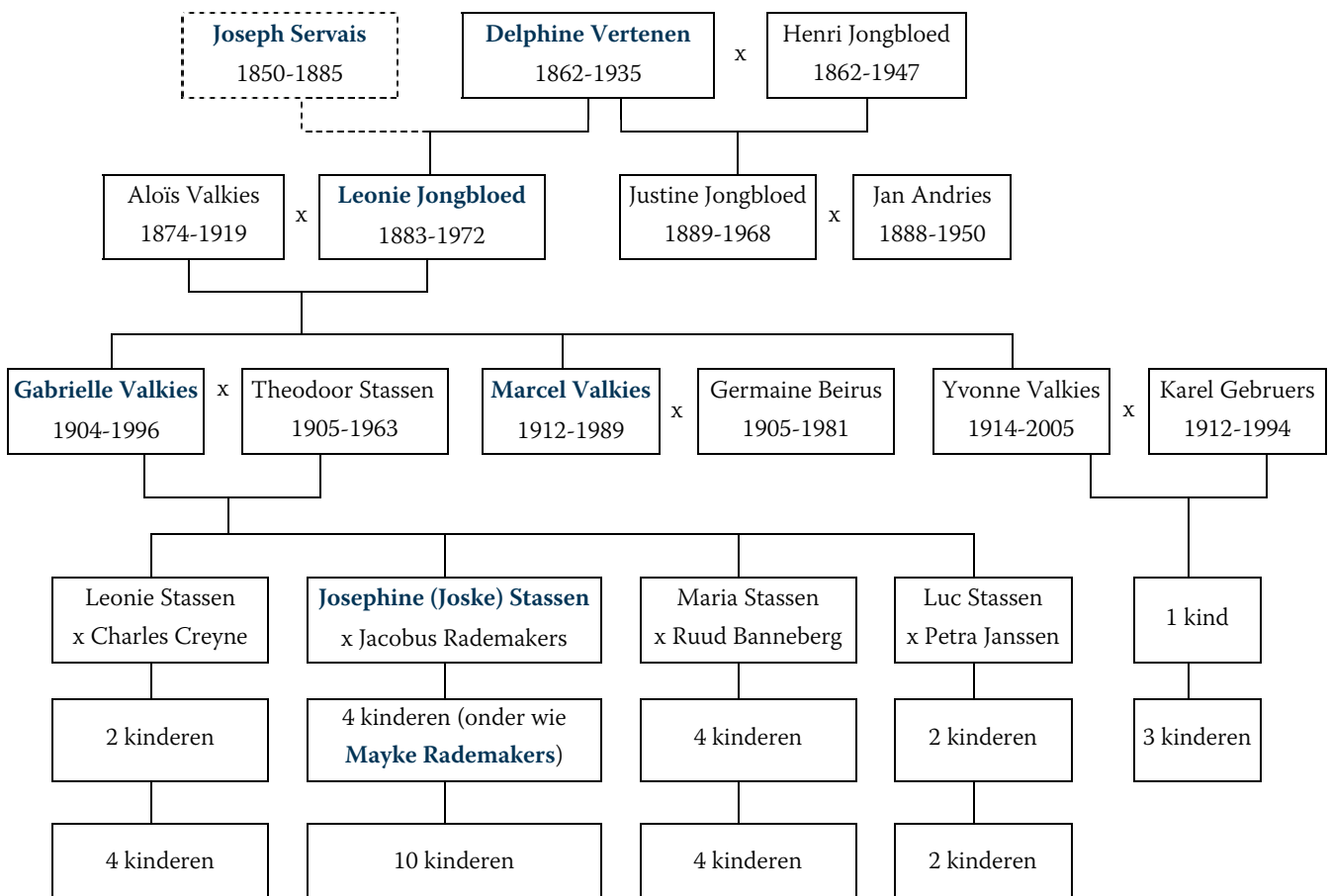
Leonie trouwde met Aloïs Valkies (Herentals, 27 november 1874 – Herentals, 22 november 1919), een horlogemaker-juwelier en beiaardier. Ze kregen drie kinderen, drie kleinkinderen en vier achterkleinkinderen. Opvallend is dat er enkele zeer muzikale nakomelingen zijn, hoewel de voorouders langs de kant van Leonies ouders allesbehalve muzikaal waren. Zelf zong Leonie veel en altijd zuiver. Leonies dochter Gabrielle Jongbloed was een begaafd pianiste. Ze improviseerde rond de jaren 1920-1930 veel tijdens 'stomme films' en speelde feilloos en op zicht de moeilijkste stukken van Liszt. Kleindochter Joske Stassen heeft opgetreden als mezzo-sopraan en is zangpedagoge.

Achterkleindochter Mayke Rademakers is celliste. Toen ze voor het eerst een cello bespeelde, zat er magie in de lucht.

Joske: "Mayke moest en zou cello spelen. Op haar dertiende wou ze naar het conservatorium. Ik was wat terughoudend, maar nam haar uiteindelijk mee. De docent zei mij nadat hij haar gehoord had: "Waarom heeft u dit kind voor mij verborgen gehouden?"¹³ Mayke studeerde op haar achttiende af en heeft ook gestudeerd in Wenen, Londen, Sienna en de Verenigde Staten. Ze vormt al enkele jaren een muzikaal duo met pianist Matthijs Verschoor.¹⁴

Identiteitskaart van Aloïs Valkies, echtgenoot Leonie Jongbloed, 1919 (Privé-archief)

Nu zou het muzikale talent van deze nakomelingen op louter toeval kunnen berusten. Maar evengoed kan dit een kleine extra aanwijzing zijn die de afstamming van François en Joseph Servais kracht bijzet.

De zoektocht gaat verder

Na hun bezoek aan Halle op 3 juli 2008 gingen Joske en Mayke verder op zoek. Het contact met enkele begoede oude Herentalse families leverde niets op. Uit een overzicht van Herentalse herbergen uit de jaren 1910-1920 bleek dat Delphine Vertenen op dat moment een herberg uitbaatte in de Fraikinstraat 91. Zijzelf stond opgegeven als herbergierster, haar man Henri Jonbloed als wolfabriekwerker.¹⁵ Hoogstwaarschijnlijk had zij de herberg overgenomen van haar ouders. Het doorbladeren van pers uit Herentals in 1882-1883 bracht geen gegevens aan het licht. Ook een DNA-test werd overwogen, maar dat plan werd afgeblazen toen bleek dat er nauwelijks of geen kans was op resultaat.

Leonie Jongbloed op 28-jarige leeftijd (Privé-archief)

Zelf probeerde ik zicht te krijgen op het doen en laten van Joseph Servais in de zomer van 1882. Dat jaar blijkt aanzienlijk minder te documenteren dan andere jaren in Josephs leven. Slechts twee documenten kwamen bovendrijven. Op 27 augustus 1882 schreef Sophie Feygin aan haar dochter: "Je pense que nous partirons pour Gand Jeudi soir. Mercredi prochain, si Joseph est heureux à la chasse, je vous enverrai du gibier."¹⁶ Elf dagen later, op 7 september, schreef ze vanuit Gent: "Nous resterons ici jusqu'à jeudi et puis nous rentrerons à Hal".¹⁷ Joseph en zijn moeder waren dus vermoedelijk

van 1 tot 14 september in Gent. Uit het eerste bericht blijkt duidelijk dat Joseph zou jagen – uit andere bronnen weten we dat hij een fervent jager was.¹⁸ Ook in en rond Herentals was er een uitgebreid jachtgebied en het jachtseizoen was daar in 1882 op 1 augustus begonnen.¹⁹ Het is niet ondenkbaar dat Joseph ook in Herentals is gaan jagen. Hij zou dan verbleven kunnen hebben in de herberg van de Vertenens en daar de dochter des huizes hebben leren kennen.

Hints van 'nonkel Marcel' ?

Joskes oom Marcel Valkies (Herentals, 12 september 1912 – Budel, 4 september 1989) was het tweede kind van Leonie Jongbloed. In 1919 stierf vader Aloïs Valkies. Leonie werd kamermeisje bij een barones in Brussel. Omdat ze slechts om de twee maanden een dag naar huis kon, gingen haar dochters Gabrielle en Yvonne op kostschool bij de Ursulinen in Hamont en werd Marcel opgevangen door haar moeder Delphine. Na twee jaar werd Leonie huishoudster bij Constant Van Schoubroeck in Herentals. Haar dochters bleven in Hamont en Marcel bleef bij zijn grootmoeder wonen, tot hij op zijn veertiende naar de normaalschool in Mechelen-aan-de-Maas trok, een deelgemeente van Maasmechelen. Hij werd onderwijzer in Herentals en trouwde met Germaine Beirus uit Herenthout.

Toen Mayke een jaar of vijftien was en al zeer goed cello speelde, kreeg ze van haar grootoom – 'nonkel' Marcel – een partituur cadeau: de Six Caprices, opus 11 van François Servais.²⁰ Nonkel Marcel, die niet naar klassieke muziek luisterde en nog nooit een muziekwinkel was binnengestapt, had de partituur gekocht bij muziekwinkel Prop in Antwerpen. Mayke: "Toen hij mij de partituur gaf, zei hij dat het een bijzonder cadeau was voor een bijzonder persoon. Ik begreep toen niet wat er zo bijzonder aan die partituur was!". Het was de eerste en enige keer dat hij zijn nichtje een partituur bezorgde.

Joske Stassen en Mayke Rademakers voor het standbeeld van François Servais op de Halse Grote Markt, 3 juli 2008 (foto Peter François)

Wist Marcel dat hij van cellist-componist François Servais afstamde, en is hij daarom doelbewust een muziekwinkel binnengestapt ?

Marcel Valkies als onderwijzer in Herentals (Privé-archief)

Het is volgens Joske minder waarschijnlijk dat hij het plan had opgevat om een partituur te kopen voor Mayke en dat hij in de winkel toevallig op de naam 'Servais' was gevallen, zonder op de hoogte te zijn van de afstamming – of althans niet van de afstamming van die specifieke 'Mijnheer Servais'. Hij zou nooit een partituur van François Servais kopen vanuit zijn eigen muzikale kennis.

Marcel Valkies met grootmoeder Delphine Vertenen kort voor haar dood op 8 september 1935 (Privé-archief)

In december 2009 dook plots een nieuwe aanwijzing op in de nalatenschap van nonkel Marcel : een reeks van zes postkaarten van de 'Kostschool der Zusters van het H. Hart' uit Halle. Die kaarten waren samen bewaard met kaarten uit Herentals (de stad van de familie), Herenthout (de stad van Marcells

echtgenote, waar hij ook heeft gewoond) en Mechelen-aan-de-Maas (waar Marcel normaalschool had gevolgd), dus drie gemeenten die zeer duidelijk in verband staan met Marcells leven. Halle als vierde gemeente, als stad van de grootvader en overgrootouders die hij nooit gekend heeft ?

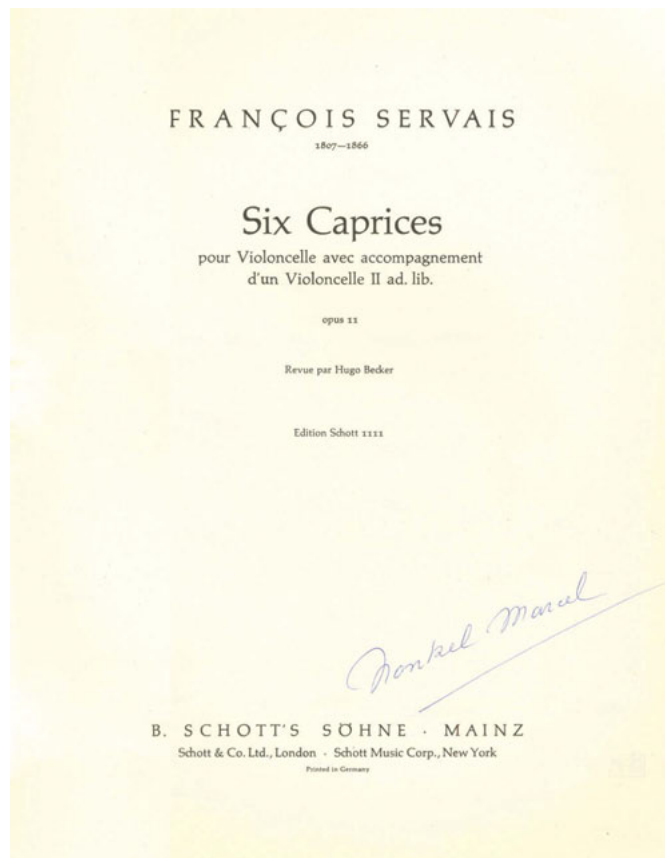
Als Marcel op de hoogte was van de afstamming van de Halse muzikantenfamilie Servais, hoe was hij dat dan te weten gekomen ? Joske : "Alleszins niet van zijn moeder Leonie Jongbloed, want zij hield het tegenover mij bij een mijnheer Servais van de kanten van Brussel. Als ze meer had geweten, dan had ze het mij zeker verteld, want ik was haar oogappel en vertrouwenspersoon.". Het lijkt dan aannemelijk dat Marcel het rechtstreeks gehoord heeft van zijn grootmoeder Delphine, bij wie hij als kind jaren heeft verbleven. Joske : "Dat nonkel Marcel daarover niets heeft verteld – ook niet aan zijn moeder – ligt in zijn karakter : hij sprak over onbevalligheden en niet over de echt belangrijke zaken. Een 'subtiele hint' als die partituur is echt zijn stijl."

Het is precies de partituur van nonkel Marcel die Mayke in juni 2008 op het spoor heeft gezet van de Halse familie Servais. Ze was die uit het oog verloren, tot haar moeder plots haar oude familieherinneringen oprakelde.

Een sluitend bewijs dat Leonie Jongbloed een dochter was van Joseph Servais is er (nog) niet. Alleszins zijn er sterke aanwijzingen in die richting en is er nog geen bewijs van het tegendeel opgedoken. De zoektocht naar bewijsmateriaal gaat ondertussen verder.

Wordt vervolgd ...

10 maart 2010

Titelpagina Six Caprices van Servais, met handtekening 'nonkel Marcel' (Privé-archief)

Aantekeningen

- ¹ De auteur is historicus en musicoloog, voorzitter van de vzw Servais en verantwoordelijke voor de Servaiscollectie van het Zuidwestbrabants Museum Halle.
- ² Mondelinge getuigenis Joske Stassen, 3 juli 2008. De dochter van de halfzus van Leonie bevestigde dat de heer Servais afkomstig was uit een “sjeke familie, van de kanten van Brussel” (mondelinge getuigenis Julienne Andries aan Joske Stassen, 5 juni 2008).
- ³ Geboorteakte nr. 75 van Leonia Elisa Vertenen, Stadsarchief Herentals. Het kwam wel vaker voor dat de aangifte werd gedaan door de vroedvrouw of een familie-lid omdat de vader om de een of andere reden niet gekend was of mocht zijn.
- ⁴ Geboorteakte nr. 100 van Delphina Vertenen, Stadsarchief Herentals.
- ⁵ Mondelinge getuigenis Joske Stassen, 3 juli 2008.
- ⁶ Zie onder meer Peter François, *Ah! Le métier de donneur de concerts! Adrien François Servais (1807-1866) als rondreizend cellovirtuoos*. Halle, vzw Servais, 2007; Id., *Adrien François Servais 1807-2007. Halse cellist met wereldfaam. Catalogus van de tentoonstelling in Halle, 5 mei – 6 juni 2007*. Halle, vzw Servais, 2007; Id., *Adrien François Servais, de Paganini van de cello – the Paganini of the Cello*, www.servais-vzw.org.
- ⁷ Malou Haine, *L'Apollonide de Leconte de Lisle et Franz Servais : 20 ans de collaboration*, Luik, Mardaga, 2004, p. 25, 139-144.
- ⁸ Peter François, ‘Joseph Servais’. In *Nationaal Biografisch Woordenboek*, deel 18, Brussel, Paleis der Academiën, 2007, k. 818-822.
- ⁹ Mondelinge getuigenis Joske Stassen, 3 juli 2008.
- ¹⁰ Mondelinge getuigenis Julienne Andries aan Joske Stassen, 5 juni 2008.
- ¹¹ Peter François, *Ah! Le métier de donneur de concerts! Adrien François Servais (1807-1866) als rondreizend cellovirtuoos*, p. 42-43, 112-113.
- ¹² Mondelinge getuigenis Joske Stassen, 3 juli 2008.
- ¹³ Mondelinge getuigenis Joske Stassen, 3 juli 2008.
- ¹⁴ Zie <http://www.mayke-matthijs.com/>.
- ¹⁵ Jules Müller, ‘Herentalse Kroniek. Herbergen in Herentals tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw’. In *Historisch Jaarboek van Herentals*, De Herentalse Geschiedkundige Kring vzw, deel XV, 2005, p. 141.
- ¹⁶ Sophie Feygin aan Augusta Servais, Halle, [27 augustus 1882] (archieffamilie Servais).
- ¹⁷ Sophie Feygin aan Augusta Servais, Gent, 7 september 1882 (archieffamilie Servais).
- ¹⁸ Minstens vanaf 1871 vroeg Joseph elk jaar een jachtvergunning aan (zie *Memoriael van administratie der provincie Brabant*, boek CVI en volgende) en tot in het jaar van zijn overlijden bleef hij met de jacht bezig (zie onder meer de brief van Joseph Servais aan Louise Blaes, Halle, 30 december 1884 (Halle, Servaiscollectie, B.L. 691/7), waarin hij vraagt om de jachtvergunning op haar domein in Halle te mogen behouden).
- ¹⁹ Mededeling Stadsarchief Herentals.
- ²⁰ In een herziene uitgave door Hugo Becker, herdruk bij Schott Mainz, ca. 1975 (datering volgens Peter François, *Het oeuvre van cellovirtuoos François Servais en de muziekdruk (1836-2009)*, KULeuven, masterproef musicologie, 2009, p. 104).

Foto's p. 1-6 : Guido François, Peter François
© foto's (tenzij anders vermeld) en teksten : vzw Servais, 2010